

ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ:
НАУКОВІ ЗАПИСКИ

КОРЕКЦІЙНА ПЕДАГОГІКА

УДК 376.304.78

DOI <https://doi.org/10.57125/pedacademy.2024.05.29.14>

**Психологічні аспекти інтеграції дітей з особливими освітніми
потребами в музичні колективи**

Шпетна Оксана Володимирівна

магістр музичного мистецтва, викладач вищої категорії, старший викладач,
Вінницька дитяча музична школа, м. Вінниця, Україна, <https://orcid.org/0009-0009-3188-0366>

Прийнято: 27.04.2024 | Опубліковано: 31.05.2024

***Анотація:** Одним із пріоритетних напрямів України є створення інклюзивного освітнього середовища, яке надає освітні послуги всім категоріям дітей. Науковий аналіз досвіду впровадження різноманітних форм навчання дітей у спеціальній освіті показує, що провідна роль у цьому процесі належить державі, а політика держави щодо інвалідів ґрунтується на рівності та захисті їх прав для того, щоб вони мали можливість жити повноцінним життям. **Мета** статті – розглянути сутність психологічних аспектів інтеграції дітей з особливими освітніми потребами (ООП) в музичні колективи. У роботі використано **метод** порівняльного аналізу, який дозволив встановити динаміку освітніх процесів, які лежать в основі розвитку інклюзивної освіти, а*

також виявити спільні та відмінні риси в їхніх програмах. Використання методу синтезу дозволило лаконічно й конкретно представити отримані результати та висновки. У **результаті** здійснення дослідження доведено, що однією з ключових психологічних переваг інтеграції таких дітей у музичні колективи є створення сприятливого середовища для розвитку соціальних навичок та емоційного самопочуття всіх учнів. Учні з особливими потребами можуть спілкуватися зі своїми однолітками без обмежень, що сприяє позитивному самовизначенню та вихованню почуття приналежності до спільної групи. Крім того, успішна інклюзивна освіта в музичних колективах потребує плідної співпраці між учнями, вчителями, батьками та іншими учасниками освітнього процесу. Отримані результати містять визначення методів розробки теоретичних і практичних аспектів впровадження ефективних змін у сфері інклюзивної освіти на основі наявного досвіду, тенденцій і моделей професійної підготовки вчителів. У **висновках** підсумовано, що залучення дитини з ООП до музичних колективів є необхідною умовою її інтеграції в загальний простір навчання, виховання та розвитку, адже завдяки цьому в неї покращуються не тільки навчальні досягнення, соціальні навички, позитивне світосприйняття, а й здоров'я.

Ключові слова: інклюзивна освіта, адаптаційні стратегії, соціалізація, педагогічна підтримка, музикотерапія.

Psychological aspects of the integration of children with special educational needs in music groups

Oksana Shpetna

Magistr of Musical Arts, Teacher of the highest Category, Senior Teacher,
Vinnytsia Children's Music School, Vinnytsia, Ukraine, <https://orcid.org/0009-0009-3188-0366>

Abstract: *One of Ukraine's priorities is to create an inclusive educational environment that provides educational services to all categories of children. A scientific analysis of the experience of implementing various forms of special education for children shows that the state plays a leading role in this process, and the state's policy towards disabled people is based on equality and protection of equal rights, so that they can live a full life. The **purpose** of the article is to consider the essence of the psychological aspects of including children with special educational needs in musical groups. The paper uses the **method** of comparative analysis, which made it possible to establish the dynamics of educational processes that underlie the development of inclusive education, as well as to identify common and distinctive features in their programs. The use of the synthesis method in writing the article allowed us to present the results and conclusions in a concise and specific manner. As a **result** of the research, it was proved that one of the key psychological advantages of integrating such children into music groups is the creation of a favorable environment for the development of social skills and emotional well-being of all students. Students with special needs can communicate with their peers without restrictions, which contributes to positive self-determination and fostering a sense of belonging to a common group. In addition, successful inclusive education in music groups requires fruitful cooperation between students, teachers, parents and other participants in the educational process. The*

*obtained results include the definition of methods for developing theoretical and practical aspects of implementing effective changes in the field of inclusive education based on the available experience, trends and models of professional training of teachers. As a **conclusion**, the inclusion of a child with special educational needs in musical groups is a prerequisite for their inclusion in the general space of education, upbringing and development, as this improves not only their academic achievements, social skills, positive worldview, but also their health.*

Keywords: *inclusive education, adaptation strategies, socialisation, pedagogical support, music therapy.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Сьогодні проблема навчання дітей з ООП набуває важливого значення, оскільки знання методик інклюзивного навчання сприяє розширенню комунікативних навичок працівників та відкриває нові горизонти професійної компетентності. Високий ступінь володіння інклюзивними освітніми методиками є запорукою професіоналізму та кар'єрного зростання. Останніми роками вчителі зіткнулися з проблемою використання нових освітніх технологій у закладах загальної середньої освіти. Це передбачає створення й застосування нових технічних засобів, форм, методів і прийомів навчання, а також вимагає нового ставлення до всього процесу навчання. Таким чином, процес навчання стає більш різноманітним та персоналізованим. Розвиток інноваційних технологій і проєктів, поява нових освітніх методик, зміни в навчальному процесі – усе це позитивно впливає на сферу освіти й особливо на учнів.

Закон України «Про освіту» визначає осіб з ООП як осіб, які потребують додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою

забезпечення права на освіту, сприяння розвитку особистості, покращення стану здоров'я та якості життя, підвищення рівня участі в житті громади [16].

Основним об'єктом досліджень та суб'єктами психологічного супроводу в системах загальної середньої та спеціальної освіти є діти з обмеженими можливостями, які мають особливі освітні потреби та, відповідно, мають особливі освітні труднощі. Їх право на освіту є конституційним правом, закріпленим на законодавчому рівні (Закони України «Про освіту» (2017 р.), «Про повну загальну середню освіту» (2020 р.), Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період 2017-2029 років (2016 р.), Концепції розвитку інклюзивної освіти (2010 р.) тощо.

Спеціальні освітні потреби стосуються умов, необхідних для оптимальної реалізації фактичних і потенційних здібностей (фізичних, когнітивних, вербальних, емоційних, вольових, соціальних тощо), які діти з обмеженими можливостями можуть продемонструвати в процесі навчання. Коли ми говоримо про інклюзивну освіту, тобто навчання дітей з особливими освітніми потребами, ми говоримо про зміну фундаментальних принципів навчання, яка починається з урахування особливих освітніх потреб.

Аналіз розвитку методологій інклюзивної освіти можна схарактеризувати як експериментальну дослідницьку науку, яка розробляє стилі навчання на основі когнітивної теорії, відповідних наукових даних і практичного досвіду. Зв'язок із практикою та опора на відповідні знання є важливими передумовами існування методології. Проте вихідним пунктом пізнання залишається освітній процес.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З початку 1990-х рр. вітчизняні та зарубіжні вчені почали шукати шляхи впровадження та розвитку інклюзивної освіти. Особливу ситуацію інклюзивної музичної освіти в країні досліджували

К. Богяну, О. Боряк, М. Бриль, Т. Дегтяренко, А. Колупаєва О. Ляшенко, Н. Овчаренко, А. Поліхроніді, Р. Призванська, Є. Проворова та інші.

За останні десять років вітчизняні науковці приділяли увагу реабілітації, інтеграції в соціальні норми дітей з особливими потребами в закладах загальної середньої освіти, визначали основні напрями комплексного психологічного супроводу дітей в інклюзивних класах для сприяння розвитку їхньої когнітивної сфери та кращої соціалізації тощо.

Так, М. Бриль у своїй науковій роботі підкреслює, що музична школа перетворюється на осередок інтегрованого навчання, де здійснюється соціальна інтеграція та підготовка до самостійного життя людей з особливими потребами. Це сприяє їх активній інтеграції в культурне, соціальне та трудове життя разом зі здоровими людьми. Основною метою інклюзивної освіти є якісні зміни в особистісному розвитку дітей. Таким чином, організація інклюзивної освіти доводить, що всі діти різні, а заклади освіти та освітня система загалом повинні адаптуватися до індивідуальних потреб усіх учнів – як з порушеннями розвитку, так і без них [4, с. 14-17].

Р. Призванська досліджувала особливості корекції заїкання в дітей засобами музично-ритмічного впливу, проаналізувала форми музично-ритмічного впливу як засобу психокорекції заїкання в дітей [14, с. 58-59].

Н. Олефір справедливо стверджує, що інтеграція дітей з ООП в освітній процес необхідно розпочинати саме із закладів дошкільної освіти. Використання сучасних підходів та умов інклюзивного навчання дітей означеної категорії сприятиме створенню підґрунтя для їх успішної адаптації та досягнення позитивного навчально-корекційного результату [10, с. 145].

А. Г. Поліхроніді зазначає, що для корекції психофізіологічних розладів дітей з ООП потрібні нові нетрадиційні методи та моделі психолого-педагогічної допомоги. З огляду на значні науково-практичні досягнення в медицині виникає

нагальна потреба в пошуку альтернативних методів і засобів лікування, корекції та реабілітації. Одним із таких підходів є музикотерапія, яка використовує музику як засіб активізації інтелектуальних, емоційних, рухових, мовленнєвих та інших функціональних можливостей організму дітей [11].

Незважаючи на цінні теоретичні результати в наукових працях, проблема визначення психологічних аспектів інтеграції дітей з ООП в музичні колективи залишається недостатньо вивченою.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – розглянути сутність психологічних аспектів інтеграції дітей з ООП в музичні колективи.

Визначена мета зумовила формулювання таких завдань: проаналізувати психологічні аспекти впливу музики на дітей з ООП; схарактеризувати їх психологічні особливості; визначити форми інтеграції дітей з ООП в музичні колективи.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. Сучасний етап розвитку освітньої галузі України характеризується особливою увагою держави й суспільства до дітей з ООП. Пошук нових шляхів впливу на загальне формування, розвиток і корекцію їх психологічних якостей у сфері сучасної корекційної педагогіки та спеціальної психології пов'язаний із прагненням дітей брати участь у загальноосвітніх просторах і забезпечувати їх. Різні типи закладів усіх рівнів та форм мають допомогти досягнути цієї мети [11].

Для дітей з ООП, як і для інших дітей, музика є одним із найдоступніших і найпотужніших компонентів розвитку особистості. Музику сприймають не від ідей до почуттів, а від почуттів до ідей, тобто від особистого до загального. У цьому сенсі люди розуміють музику як ліричний процес свого життя, як специфічну мову свого психологічного стану. Пізнання навколишнього світу

змушує їх розкривати себе та своє світобачення, пробуджуючи почуття та емоції на додаток до процесів мислення [12, с. 185-189].

Сьогодні навчання й виховання дітей з ООП відбувається не лише в спеціальних закладах освіти, а й в загальноосвітньому просторі. Для лікування їх психофізичних розладів потрібні нові нетрадиційні методики та моделі психолого-педагогічної підтримки. Крім того, музика використовується для мобілізації інтелектуальних, емоційних, рухових, мовленнєвих та інших функціональних здібностей дитини через музикотерапію та залучення дітей з ООП до музичних гуртків.

Мета музикотерапії – не лише полегшити сприйняття музики дітьми з ООП, але й спонукати дитину до розуміння великого музичного мистецтва, підтримати розвиток її особистості, відновити внутрішнє бажання до творчості та розкрити цей її потенціал.

Залучення дітей з ООП до музичних колективів допомагає побудувати таку послідовність: мистецтво – творчість – емоції – творчість. Творча особистість завжди вміє знаходити вихід із будь-яких ситуацій. Це надає можливість вийти за межі звичайного, подолати перешкоди, відмовитися від стандартних штампів та реалізувати свої мрії й прагнення. Крім того, стимулює професійний розвиток, бажання постійно вдосконалюватися і найголовніше – уміння жити в суспільстві. Іншими словами, творчість – це потужний спосіб адаптації, який активізує внутрішні ресурси людини та відкриває перед нею безмежні можливості.

Вивчення психологічних особливостей інтеграції дітей з ООП в музичні колективи підкреслює важливість цього підходу у сфері освіти. Інклюзивна освіта спрямована на забезпечення рівних можливостей для навчання всіх учнів, незалежно від їхніх індивідуальних особливостей та потреб. Цей підхід позитивно впливає на розвиток психологічних аспектів учнів з особливими потребами та на загальний клімат у навчальних закладах. Однією з ключових

психологічних переваг такої інтеграції є створення сприятливого середовища для розвитку соціальних навичок та емоційного самопочуття всіх учнів. Учні з особливими потребами можуть спілкуватися зі своїми однолітками без обмежень, що сприяє позитивному самовизначенню й вихованню почуття приналежності до спільної групи. Крім того, спільна творча діяльність учнів сприяє розвитку педагогічної толерантності й відкритості серед учителів та інших фахівців у галузі освіти. Цей підхід потребує гнучкості з боку педагогів, уміння адаптувати навчальний матеріал та методику до потреб кожного учня для підтримки їхнього розвитку та покращення якості навчання.

До того ж важливо зазначити, що успішна інклюзивна освіта в музичних колективах потребує плідної співпраці між учнями, вчителями, батьками та іншими учасниками освітнього процесу. Залучення батьків до навчального процесу допомагає підтримувати учнів з особливими потребами, що сприяє їхньому успішному навчанню та соціальній адаптації. Отже, на основі аналізу психологічних особливостей інтеграції дітей з ООП в музичні колективи можна зробити висновок, що цей підхід є ефективним у забезпеченні рівних можливостей для всіх учнів через їхній психологічний розвиток, формування соціальних навичок та позитивного самовідчуття. Інклюзивна освіта передбачає співпрацю та взаємодію різних учасників освітнього процесу для досягнення успіху та підвищення якості освіти [10, с. 45].

Освіта – це одне з основних прав людини, і кожен учень повинен мати доступ до якісної освіти незалежно від своїх індивідуальних особливостей. У закладах освіти, де навчаються учні з ООП, важливе значення має психолого-педагогічний супровід.

Це система заходів спрямована на підтримку успішного навчання та розвитку учнів з ООП. Головною її метою є створення сприятливих умов для

їхньої інтеграції в загальноосвітнє середовище, підвищення самооцінки та розвитку особистості [14, с. 61].

Психолого-педагогічний супровід учнів з ООП передбачає розв'язання кількох важливих завдань. Спочатку потрібно виявити та діагностувати їхні особливі освітні потреби. Потім розробити індивідуальний навчальний план для кожного учня, який враховує їхні потреби та можливості. І, нарешті, впроваджуються спеціальні педагогічні методи та технології, щоб забезпечити ефективність навчання кожного учня [19, с. 103].

Психолого-педагогічний супровід учнів з ООП є важливою складовою освіти. Він сприяє створенню рівних умов навчання для учнів із різними особливостями та потребами. Педагоги й психологи разом із батьками працюють над створенням сприятливого середовища, де кожен учень може розвиватися та досягати успіхів. Забезпечення якісного психолого-педагогічного супроводу вимагає відповідної підготовки та професійності педагогічного колективу, а також системної підтримки з боку управління освітою. Тільки завдяки спільним зусиллям усіх учасників навчального процесу можна забезпечити розвиток та самореалізацію кожного учня, незалежно від його особливих освітніх потреб [18].

Для нашого дослідження важливими є методи оцінювання толерантного ставлення до дітей з особливими потребами, які мають ключове значення для визначення ефективності програм та заходів, спрямованих на підтримку толерантного ставлення в інклюзивному середовищі навчання. Вони надають об'єктивну інформацію про учасників освітнього процесу та дозволяють оцінити дієвість застосовуваних освітніх стратегій. Одним із популярних методів оцінювання є анкетування, яке може використовуватися для різних груп учасників, таких як учні, педагоги, батьки та інші працівники школи. Анкети містять запитання, спрямовані на вимірювання ставлення до дітей з особливими

потребами, такі як готовність спілкуватися та надавати допомогу. Спостереження також є ефективним методом, який дозволяє виявити прояви толерантного або нетолерантного ставлення учасників у різних ситуаціях навчального процесу.

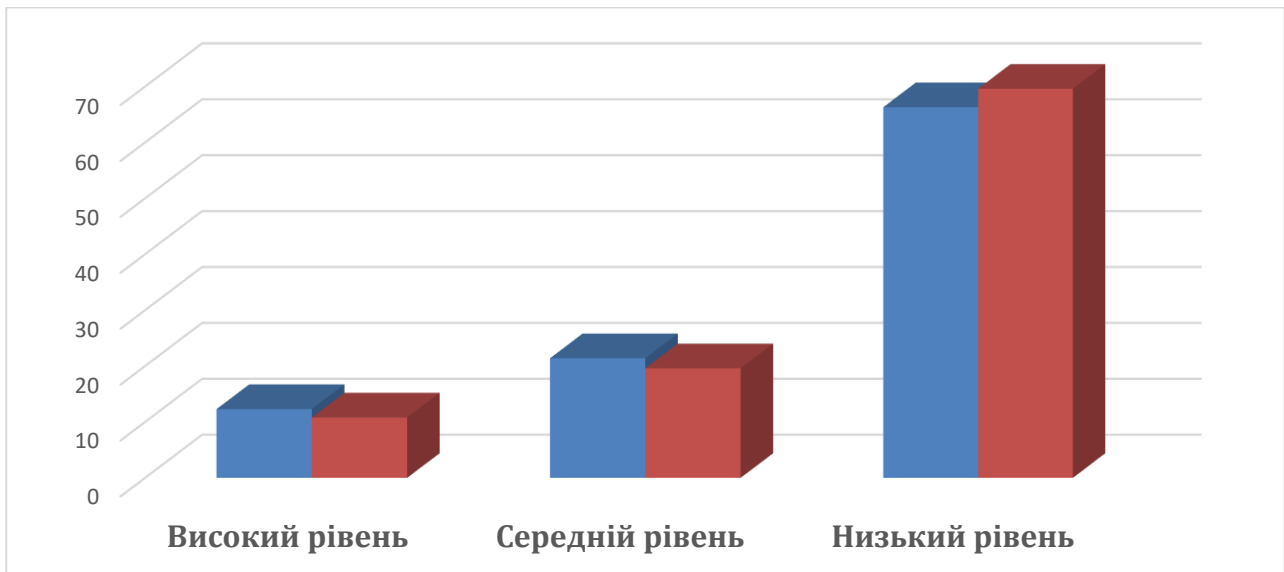
Після збору даних обов'язковим етапом є аналіз результатів оцінки. Це допомагає зробити висновки щодо ефективності заходів та внести необхідні зміни для подальшої роботи керівника учнівського колективу. Отримані результати можуть бути представлені у звітах або у вигляді графіків для зручності аналізу та сприйняття.

У нашому дослідженні ми використали метод анкетування для двох груп учнівських музичних колективів, що включають вихованців з ООП. Перший етап анкетування відбувався на початку створення колективів, другим етапом стало анкетування після завершення першого семестру навчання.

На початку створення колективу, зважаючи на вік дітей та відсутність навичок і практики спілкування з учнями з ООП, було виявлено досить низький рівень толерантного ставлення до дітей з ООП (рис. 1).

Рисунок 1

Рівень толерантного ставлення до дітей з ООП (за результатами першого анкетування)

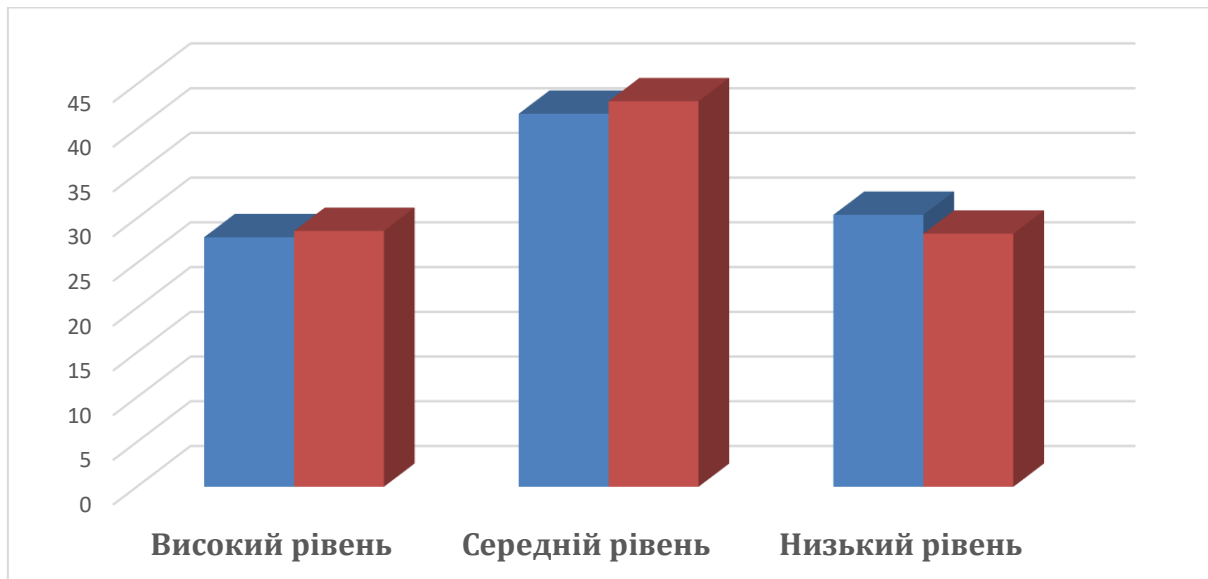
Джерело: власна розробка автора

Після першого анкетування керівником учнівського музичного колективу було проведено низку бесід та тимблдінгових заходів щодо згуртування колективу та порозуміння між учасниками. Водночас робота зі згуртування колективу була проведена й іншими педагогами та психологами закладу.

Можемо констатувати, що така діяльність педагогів виявилася ефективною. Це підтвердило повторне анкетування учасників учнівського музичного колективу (рис. 2).

Рисунок 2

Рівень толерантного ставлення до дітей з ООП (за результатами другого анкетування)

Джерело: власна розробка автора

Отже, способи визначення толерантного ставлення до дітей з особливими потребами є важливим інструментом для з'ясування ефективності педагогічних практик та програм, спрямованих на формування й розвиток толерантного середовища в інклюзивній освіті. Використання різноманітних методів, таких як анкетування, спостереження, групові діагностичні методи та портфоліо, дозволяє отримати комплексну інформацію й зробити об'єктивні висновки щодо толерантного ставлення учасників освітнього процесу до дітей з особливими потребами. Аналіз результатів оцінки є підставою для подальшого вдосконалення педагогічних стратегій та розвитку інклюзивного середовища, що сприяє успішному навчанню й розвитку всіх дітей, незалежно від їхніх особливих потреб.

Безумовно, діти з ООП – це діти, освітні потреби яких відрізняються від загальноприйнятих стандартів, зокрема діти з різними особливостями розвитку, обдаровані діти або діти із вразливих соціальних груп. У нашій країні до цієї категорії належать здебільшого діти з порушеннями психофізичного розвитку.

Особливі потреби цих дітей полягають у відновленні або компенсації порушених чи втрачених здібностей у різних сферах діяльності, включаючи освіту [17].

Спеціалісти виокремлюють такі загальні психологічні особливості розвитку цих дітей, як:

1. Проблеми з прийомом та обробкою інформації.

2. Порушення мовного спілкування, що часто стає ключовим. Це ускладнює процес навчання для більшості дітей з особливими потребами, зокрема у вивченні мови, читанні та розвитку навичок і вмінь, що впливають на їх інтелектуальний розвиток та комунікативні здібності.

3. Відсутність потреби в спілкуванні з дорослими та однолітками. У дітей з різними обмеженнями це може призвести до затримок у розвитку способів спілкування, які виникають пізніше. Недорозвиненість комунікативних навичок може спричинити появу агресивної поведінки. Також може спостерігатися зниження бажання спілкуватися в дітей із відставанням у психічному розвитку, а також у дошкільників із порушеннями зору.

4. Для більшості дітей з особливими потребами предметна діяльність не є основною на ранньому етапі розвитку. Вони можуть мати обмеженість у виконанні практичних дій із предметами, участі в ігрових заняттях, що може негативно впливати на розвиток їх психічних здібностей. У дітей із проблемами слуху ці дії розвиваються у віці приблизно трьох років, коли вони починають виявляти інтерес до предметів та проводити різноманітні маніпуляції з ними. У дітей з порушеннями розвитку можливості маніпулювання предметами розвиваються пізніше, іноді з деякою неадекватністю в їх діях.

5. Діти з аутизмом на ранніх етапах не виявляють зацікавленості в спілкуванні з іншими дітьми через ігрові дії з предметами. Вони частіше виявляють інтерес до функціональних властивостей предметів, ніж до їх зовнішніх характеристик. У цих дітей продуктивна діяльність може не

розвиватись одразу в дошкільному віці. У дітей з порушеннями зору також може спостерігатися уповільнений розвиток предметних дій, деяка диспропорційність у розумінні та виконанні функціональних маніпуляцій із предметами.

6. У дітей із порушеннями психомоторного розвитку часто спостерігається відставання в мовному розвитку. Деякі дослідники вказують на відсутність достатніх знань про навколишній світ у цих дітей, а також на їхню індіферентність та відсутність активності у вивченні навколишнього середовища.

7. Формування ігрової діяльності у дітей з особливими потребами також може мати свої особливості. Наприклад, у дітей з дитячим аутизмом ігрові дії можуть бути типовими та орієнтованими на маніпуляції з предметами. Іграшки та ігрові заняття в дітей з порушеннями розвитку можуть бути менш різноманітними та менш виразними, ніж в інших дітей. Гра може бути більше спрямована на процесуальні дії, характеризуватися стереотипністю та відсутністю творчого підходу.

8. Діти з відхиленнями можуть виявляти слабкий інтерес до навколишнього світу та недостатні знання, повільний або нетиповий розвиток основних психологічних процесів, проблеми з моторним розвитком та координацією рухів, низький рівень розвитку пам'яті, уваги та мислення, затримки у формуванні необхідних навичок, недостатню мотивацію та емоційний фон, зниження вольової активності та розвитку особистості, проблеми з соціалізацією, високу емоційну напруженість та низьку самооцінку [3; 5; 7; 13; 14].

Використання музичної терапії як всесвітньо визнаної методики сприяння психологічному, освітньому та пов'язаному зі здоров'ям благополуччю поширене в усьому світі. Цей підхід особливо широко застосовується у сфері корекційної освіти, де він відіграє важливу роль у підтримці дітей з ООП [8].

Багатовіковою педагогічною практикою доведено, що музика може служити додатковим інструментом для покращення фізичного самопочуття, емоційної поведінки, інтелектуального та творчого зростання, саморегуляції дитини. Дослідження підтвердили вплив музики, що ґрунтується на фундаментальних принципах гармонії, на функціонування всіх основних фізіологічних систем людського організму. Не можна не погодитися з А. Колупаєвою, яка стверджує, що музика відіграє вирішальну роль у розвитку пам'яті, інтелекту та творчої уяви, а також у засвоєнні мови та навичках спілкування. Цей конкретний підхід все більше визнається як комплексна освітня система, яка виховує як когнітивні здібності, так і духовну красу, сприяючи розумінню та дотриманню духовних законів життя [7].

Безперечно, одним із найуспішніших підходів до інклюзивної освіти є інтеграція дітей з особливими потребами в загальноосвітні або мистецькі школи через участь у музичних колективах. Музикотерапія відіграє вирішальну роль у досягненні цієї мети, оскільки сприяє залученню «особливих» дітей до соціальних груп. Завдяки спільному процесу музичної творчості діти розвивають і покращують свої навички спілкування, долаючи бар'єри й виховуючи почуття інклюзивності та дружби.

Головна мета залучення учнів з ООП до музичних колективів полягає в тому, щоб викликати позитивні емоції як в «особливих», так і в типових дітей, тим самим створюючи терапевтичний вплив на їхні психосоматичні та психоемоційні процеси. Це, своєю чергою, стимулює приховані ресурси організму, запускає життєво важливі фізичні й когнітивні функції (такі як рух, мова й мислення) і залучає дитину до різних видів діяльності та аспектів життя. Важливим компонентом музичної терапії є виховання психологічного вдосконалення дітей. Здатність музики моделювати поведінку надає можливість сформувати навички самоспостереження, самоконтролю, інтроспекції.

У музичних колективах основна увага при роботі з дітьми з ООП охоплює різні аспекти, такі як ритм, тембр, тональність, частота, слухові уявлення, мелодія та гармонія. Програма корекційно-розвивальної музикотерапії складається з наступних категорій:

- різноманітні види вокальної терапії, такі як музично-творчі вправи, музикування, логоритміка, ігри на музичних інструментах;
- рухова драматизація;
- гра з іграшками;
- казкотерапія;
- дихальна гімнастика.

Такі види діяльності сприяють розвитку мовлення, психіки дитини, активності, уяви та загального самопочуття [17].

Завдяки використанню таких методів роботи з дітьми з особливими потребами покращуються їх психофізичний розвиток, самооцінка, адаптація до освітнього процесу й соціалізація, а також посилюється віра у власні можливості. У школярів формується новий тип взаємин з оточенням, вони освоюють соціальні норми, втрачають орієнтацію на дорослих і наближаються до групи своїх однолітків, де навчаються конструктивно взаємодіяти. Учні починають розуміти, що їх поведінка впливає на вирішення багатьох життєвих ситуацій, зокрема й тих, що мають соціальний аспект, тому вони набувають навичок конструктивної поведінки в проблемних ситуаціях. У цьому віці продовжується соціально-особистісний розвиток дитини. Він характеризується формуванням свідомої системи уявлень про оточення, про себе, про морально-етичні норми, на основі яких будуються взаємини з однолітками, дорослими, близькими й незнайомими людьми [9, с. 289-293].

Для дітей з ООП процес соціалізації та соціально-психологічної адаптації є складнішим, ніж для дітей з нормальним розвитком. Через наявні порушення та

обмеженості в мобільності такі діти часто не можуть мати друзів для спілкування та бути інтегрованими в соціум. Взаємодія в соціальному середовищі для них ускладнена, а можливість адекватного реагування обмежена.

Наприклад, учні з порушеннями мовлення, але нормальним слухом та збереженим інтелектом, мають обмежені можливості мовленнєвого спілкування. Деякі з них навіть не можуть спілкуватися взагалі. Хоча вони можуть розуміти мовлення, вони не можуть самостійно спілкуватися вербально. Це ускладнює їхнє становище в колективі, де вони можуть бути відокремлені від однолітків та дорослих. Таким дітям важко розвиватися через обмежене спілкування.

Інтеграція таких учнів до музичних колективів може позитивно вплинути на їх соціалізацію та розвиток загалом.

Висновки. Музична освіта дітей з ООП передбачає їх інтеграцію в загальну діяльність разом з іншими дітьми. Для організації інклюзивного навчання в музичних колективах потрібно мати висококваліфікованих фахівців, які володіють сучасними методиками навчання, невелику кількість дітей у групах для індивідуального підходу до кожної дитини, а також досвід соціалізації та адаптації дітей, які потребують корекції розвитку, до освітніх умов.

Музика позитивно впливає на розвиток фізичних, розумових та психічних сфер дитини. Вона активізує рух, мовлення та мислення. Музика має терапевтичний ефект для дітей з особливими потребами. Психологічний вплив музики пов'язаний з її впливом на функції організму, емоційну та когнітивну сфери особистості, а також із розвитком можливостей дитини в музичній діяльності. Ці напрями взаємопов'язані та діють комплексно, не можна відокремлювати один від іншого.

Отже, інтеграція дітей з особливими потребами в музичні колективи є важливим чинником їхнього розвитку, що сприяє зв'язку з навколишнім світом і є одним зі шляхів соціальної адаптації. З урахуванням принципів інклюзивної

освіти завданням педагога є розвиток власних компетенцій для кращого розуміння індивідуальних особливостей учнів з ОПП та розробки програм, спрямованих на використання компенсаторного потенціалу музичної освіти. Вважаємо, що важливим напрямом подальших досліджень є розробка критеріїв та методики інтеграції дітей з ООП в музичні колективи закладів загальної середньої та позашкільної освіти.

Список використаних джерел

1. Denisova O., Lekhanova O., Ponikarova V., Gudina T. Inclusive culture of kindergarten, school, college and university teachers. *SHS Web of Conferences*. 2019. Vol. 70. DOI: <https://doi.org/10.1051/shsconf/20197010002ICTDPP-2019>
2. Yarmola N. A., Torop K. S. The current state of the system of general secondary education of children with special educational needs in Ukraine. *Pedagogical and psychological sciences: regularities and development trends: Collective monograph*. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2020. pp. 452–469. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-023-0-28>
3. Боряк О., Дегтяренко Т. До питання інтеграції школярів із розладами аутистичного спектру в загальноосвітній навчальний простір. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2021. № 2 (106). С. 505–516. DOI: 10.24139/2312-5993/2021.02/505-516
4. Бриль М.М. Проблемні аспекти впровадження інклюзії в мистецькій освіті. *Інклюзія в мистецькій освіті: наук.-метод. збірн.* Київ, 2019. С. 12–19.
5. Гриньова М., Губарь О. Комплексна діагностика рівня сформованості мовленнєвої компетентності молодших підлітків в умовах інклюзивного навчального середовища основної школи. *Витоки педагогічної майстерності*. 2021. № 28. С. 43–49. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/18576> (дата звернення: 20.05.2024).

6. Інклюзія. Форми роботи / упоряд. С. Дмитренко. Київ: Перше вересня, 2019. 200 с.
7. Колупаєва А. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі. Харків: Ранок, 2019. 304 с.
8. Овчаренко Н. А. Інклюзивний потенціал музичної освіти: теоретичний дискурс. *Наукові записки. Педагогічні науки*. 2019. № 182. С. 35–38.
9. Овчаренко Н. А., Богяну К. О. Інклюзивна музична освіта: теоретико-аналітичний аспект. *Актуальні питання мистецької освіти та виховання: наукове видання*. 2019. Вип. 1–2 (13–14). С. 286–293. DOI: 10.24139/978-617-7487-53-0/2019-01-02/286-293
10. Олефір Н. Особливості інклюзивного навчання дітей з ООП в закладах дошкільної освіти. *Нова педагогічна думка*, 2019. № 2 (98) С. 143–146. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&I MAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Npd_2019_2_39.pdf (дата звернення: 12.04.2024).
11. Поліхроніди А. Г. Підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Одеса, 2021. 241 с.
12. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта: навч. посіб. Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2019. 300 с.
13. Призванська Р. А. До проблеми застосування музичної терапії в системі корекційної роботи з дошкільниками, які мають розлади спектру аутизму. *Актуальні питання корекційної освіти*. 2019. Вип. 10. С. 255–264.
14. Призванська Р. А. До питання використання музично-ритмічної діяльності в корекції заїкання. *Наука і освіта*. 2023. Вип. 1. С. 58–62. URL:

<https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/articles/2023-1-doc/2023-1-9> (дата звернення: 12.04.2024).

15. Про внесення змін до Закону України «Про освіту» щодо особливостей доступу осіб з ООП до освітніх послуг. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2017. № 30. ст. 322. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2053-19/#Text> (дата звернення: 11.04.2024).

16. Проворова Є. М. Підготовка учителів музики до роботи в інклюзивному класі. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 71 (1). С. 160–165.

17. Психологічний супровід інклюзивної освіти: підручник / за заг. ред. Т. О. Докучиної. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2020. 172 с.

18. Технології психологічного забезпечення освітнього процесу в інклюзивній школі: метод. посіб. / за заг. ред. Д. Д. Романовської. Чернівці: Технодрук, 2019. 158 с.

19. Ярмола Н. А., Тороп К. С. Системоутворювальна роль компетентностей в організації навчального процесу для дітей з особливими потребами. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2021. Вип. 40. С. 99–106. URI: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/34964> (дата звернення 13.04.2024).